

J) MEZŐGAZDASÁGI IPAR.

A vármegyében azelőtt több gazdasági szeszgyár működött, melyek a kedvezőtlen gazdasági és adózási viszonyok folytán üzemüket kénytelenek voltak beszüntetni. E gyárak száma mintegy 30—40 volt s közülök alig van néhány működésben, melyek egyik legnagyobbika, a kisjenői uradalomé, szintén régóta szünetel. Minden esetre szomorú jelenség egy főleg földmivelő országban, hogy egy oly uradalom, mint a kisjenői, hol a gazdasági szeszgyártás feltételei a kellő mennyiségű gabona, az olcsó tüzelő-anyag, a hizlalásra beállítható állatok s az olcsó takarmány, mind megtalálhatók, s ahol az előállított trágya az üzletet nem hogy terhelné, hanem értéket képvisel, mindezek dacára nem képes kész gyárát haszonnal dolgoztatni. A szeszgyár Kis-Jenőn 1837-ben épült, összesen 18,800 ezüst forint költséggel, 1870-ig volt működésben, midőn a rossz tengeri termékek a nagy fogyasztási adó, a gyárüzem beszüntetését vonták maguk után. A szeszgyár különben egy 12 lóerejű állandó géppel ellátva naponként 750 fok szesz és 350 akó moslék előállítására képes.

A szeszgyár keletkezésének első idejében jobbára a gazdaságokban termett burgonyát dolgozta fel, de midőn annak termelésével a burgonya betegségek folytán felhagytak, a gyár tisztán a tengeri feldolgozására szorítkozott, melyet ha a gazdaságokban nem termelt elegendő, vétel útján szereztek be. A moslékon évente átlag 60 drb. mustra marha hizlaltatott s 1000 db sertés javíttatott fel. A szeszgyárral összeköttetésben levő 2 kövű gőzmalom vele együtt megszűnt, s azóta csak időről-időre indítatik meg.

A megyében levő gazdasági szeszgyárak közül megemlítendő még Wauer Adolf jószáshelyi szeszgyára, mely újabban szintén szünetel s gróf Zselénszki Róbert gazdasági szeszgyára Ötvenesen, mely jelenleg is üzemben van. Forray-Nagy-Iratoson kender kikészítő telep létesült legújabban. Van végre több uradalomban malom, mely nemcsak vámra dolgozik, hanem annak gabonáját is őrli, hogy a közvetlen környéken liszt alakban kerüljön forgalomba. Alapított néhai gróf Zselénszki László által 1859-ben. Berendezését egy poroszországi gépgyár készítette. 1878-ig napi 1400—1500 hl. $\frac{1}{2}$ alkoholt termelt szakadatlan működéssel. Az üzem aztán 1884-ig be volt szüntetve. Ekkor gróf Zselénszki Róbert »Novák és Jahn« prágai czég által újból berendeztetvén, ismét üzembe helyezte. Évenként 8 hóna-

pon át 1884-től kezdve mint a mezőgazdasági szeszgyár naponként 700 hl. $\%$ alkoholt termelt. A gyár főbb berendezését képezik egy Henze-féle tengeri pároló, egy cukrázó, mely 96 drb. rézcsővel ellátva mint czefrehűtő is működik, egy kovázhűtő, egy malátazúzó, megfelelő erjesztő és élesztő kádak, egy Schwatz-féle főző készülék rectificator, deflegmator, condensator, szeszmérő gép, szivattyúk, egy 1600 hl. űrtartartalmú vasból készült víztartány stb. A szesz előállításához szükséges nyers terményeket a gazdaság szolgáltatja; súly szerint naponta 2045 kilogr. átlaggal. A szesz foka 92—93 $\%$, 1 mm. tengeri átlag 34 hl. $\%$ szeszt ad. A hulladék hízalásra fordítatik a gazdaságban. Minden főzési idényben 100 drb. magyar és korcs faju ökör hizlaltatik ki. A gyár naponta 18 mm. kőszemet emészt. Személyzetének havi fizetése 335 frtot tesz. Ugyancsak az ötvenes pusztnak László majorjában egy 4 kőre berendezett gőzmalom is van. Uj-Aradon van az uradalomnak egy, a mult század vége óta működő sörgyára, melyben jelenleg évenként mintegy 5000 hectoliter sör gyártatik. E gyár tulajdonképen nem is Aradvármegye területén van, hanem csak annak szomszédságában, de említést érdemel, mivel a megye közigazdasági életében tagadhatatlanul tényezőt képez.
